

ТМ	Г. XXXVI	Бр. 4	Стр. 1487-1506	Ниш	октобар - децембар	2012.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 316.73/.74(497.11)

Pregledni rad

Primljeno: 15.08.2012.

Revidirana verzija: 15.12.2012.

Vesna Trifunović

Univerzitet u Kragujevcu

Pedagoški fakultet

Jagodina

KULTURNA POLITIKA U SRBIJI: PROBLEM CENTRA I PERIFERIJE *

Apstrakt

Svaka rasprava o kulturi u srpskom društvu, danas, prerasta u raspravu o politici, makar i kulturnoj i traganju za tokovima novca u preraspodeli budžetske riznice. Tranzicija, koja na Balkanu i srpskom društvu predugo traje, stvorila je razvojni okvir u kome se procesi u društvu, ekonomiji, pa i kulturi, odvijaju stihijski, sledeći, povremeno, obrasce koji su primereni globalizmu. U preraspodeli vlasti i moći, „briga za kulturu“ se svodi na izdvajanje dotacija, koje, u našem društvu, iznose manje od jednog procenta bruto nacionalnog dohotka.

U ovom radu kulturna politika je razmatrana u sledećim kontekstima: (a) u kontekstu uticaja globalizacijskih procesa na dinamiku kulture u savremenom srpskom društvu u okviru koga su tzv. zemlje zapadnog kulturnog modela posmatrane kao centar, a zemlje u tranziciji (Srbija) kao periferija; pošlo se od pretpostavke da zemlje u tranziciji slede modele kulturne politike proklamovane u zapadnim zemljama; (b) u kontekstu uticaja vladajućih grupacija na kulturnu politiku; pošlo se od pretpostavke da kulturna politika, koja nije u potpunosti definisana, dovodi do asimetričnog kulturnog razvoja unutar koga dolazi do uspostavljanja podele na „centar“ i „periferiju“, koja uključuje i pograničje; (v) u kontekstu odnosa koji kulturna politika uspostavlja prema jeziku i prema kulturnoj baštini (nasleđu); pošlo se od pretpostavke da u kulturnoj politici Srbije postoji podela na centralne (važne) i periferne (manje važne) oblike kulturnog izražavanja (načina života), a posebno je marginalizovana kultura sećanja. Fragmentarna analiza naznačenih dimenzija kulturne politike u Srbiji je potvrdila polazne pretpostavke.

Polazeći od činjenice da jezik i kultura sećanja predstavljaju značajne oslonce za pojedinca, ali i tačke preko kojih se prelamaju dešavanja u širem društvenom i kulturnom prostoru, autor ističe važnost njihovog očuvanja, posebno danas, u uslovima globalnih promena.

dimitrije95@ptt.rs

* Pripremljeno u okviru projekta *Održivost identiteta Srba i nacionalnih manjina u pograničnim opštinama istočne i jugoistočne Srbije* (179013), koji se izvodi na Univerzitetu u Nišu – Mašinski fakultet, a finansira ga Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

Ključne reči: kultura, kulturna politika, pograničje, periferija, centar

CULTURAL POLICY IN THE SERBIA: THE PROBLEM OF CENTER AND PERIPHERY

Abstract

Any kind of discussion about culture in the Serbian society, today, turns into a discussion about politics, even the cultural one, and the pursuit of money flows in the budget treasury redistribution. Transition, which lasts in the Balkans and in the Serbian society for too long, created a development framework in which are processes in the society, economy, even culture, to take place spontaneously, following, from time to time, forms that are appropriate for globalism. In redistribution of authority and power, "care for culture" is reducing to allocation of grants for culture, which in our society is less than percent of gross national income.

In this paper, cultural policy has been discussed in the following contexts: (a) in the context of globalization processes influence on the dynamics of culture in contemporary Serbian society, with so-called western-culture modeled countries within as a center and countries in transition (Serbia) as a periphery; the starting assumption that countries in transition followed of models cultural policy accepted in so-called western countries; (b) in the context of the influence of the ruling groups on cultural policy; the starting assumption that incompletely defined cultural policy leads to asymmetric cultural development, with a division on the "center" and the "periphery", including borderland; (v) in the context of relationship that cultural policy establishes with the language and cultural heritage; the starting assumption that in cultural policy of Serbia there are division on central (important) and peripheral (less important) forms of cultural expression (life styles) and, especially, marginalized culture of remembrance. Fragmentary analysis of specified dimensions of cultural policy in the Serbia confirmed initial assumptions.

Starting from the fact that language and culture of remembrance represent significant supports to the individual, but also a points of breaking the broader social and cultural system procedures, the author stresses the importance of preserve them, especially nowadays, in conditions of global changes.

Key words: Culture, Cultural Policy, Borderland, Periphery, Center

UVOD

Čini se da je specifikum srpskog društva da se kulturi, uopšte, pridaje malo pažnje. U dvadesetom veku, razvijanje samostalne države a, zatim, zajedničke jugoslovenske i, opet, samostalne, zahtevalo je angažovanje oko „bazičnih“ strategija razvoja, dok je razvoju kulture

pridavan drugorazredni značaj ili je, kultura, bila, povremeno u funkciji prenošenja onih vrednosti koje su odgovarale nosiocima „dominantnog pogleda na svet“, vazda u materijalno podređenom položaju. U tim različitim državnim ustrojstvima izdvaja se, ipak, zajednička „kulturna osnova“: marginalizacija kulture; usmerenost na zvaničnu (oficijelnu) kulturu; nezainteresovanost važnih političkih aktera (od kojih su zavisila zakonska rešenja i formiranje strategija razvoja kulture) za različite oblasti kulture, kao što su nauka, umetnost, alternativno stvaralaštvo; zapostavljanje aktivnosti usmerenih ka afirmaciji nacionalne kulture i razvijanju kulture sećanja.

U savremenom srpskom društvu odnos prema kulturi se formira u standardnom demokratskom okviru utemeljenom na postulatima političke autonomije i slobode kulturnog stvaralaštva. U aktuelnoj koncepciji kulture ističu se dva pristupa, koji nisu i nužno suprotstavljeni: prvi, koji nastoji da se stvore pretpostavke *demokratizacije* kulturnog delovanja i, drugi, koji teži njegovom *prevrednovanju*. Revalorizacija kulturnog delovanja se, naročito, tiče tzv. narodne kulture. Novi akteri razvoja kulture se međusobno razlikuju u odnosu i prema narodnoj i nacionalnoj kulturi, a stavovi o kulturnoj politici se kreću u rasponu: (a) od nastojanja da se demokratičnost kulturne politike dokazuje izraženom podrškom nacionalnoj kulturi i njenom uvažavanju, što je pristup oblikovan višedecenijskom nemogućnošću u srpskom društvu da nacionalna kultura dođe do punog izražaja; (b) do pristupa kulturi koji težište prenosi na pluralizaciju kulturnog areala, koji, zapravo, predstavlja ambijent u kome se slobodno izražavaju različitosti kultura unutar srpskog društva. Tzv. demokratski okvir kulturne politike obuhvata i individualno izražavanje stvaralaca: oni mogu da pretenduju na slobodu kulturnog stvaralaštva i autonomnost, zaštitu od prisila vlasti, a društvo u celini treba da osigura neophodne uslove za kulturno stvaranje i njegovo materijalno obezbeđivanje.

Kulturnu politiku realizuju politički i kulturni akteri, koji mogu da podstaknu i oblikuju ostvarivanje ciljeva date koncepcije kulture unutar celovitog državnog prostora (bez obzira na činjenicu što se različiti delovi tog prostora, prema kriterijumima razvijenosti – društvene, ekonomske, kulturne mogu označiti kao „centar“ ili „periferija“), jer raspolažu sledećim instrumentima: prvo, tzv. instrumentima propagiranja i stvaranja odgovarajuće kulturne klime; drugo, tzv. pravnim instrumentima, kojima se stvara i uređuje jedinstveni ili, možda je bolje reći, zajednički kulturni prostor.

Međutim, unutrašnji dinamizam kulture (i kultura) u jednom društvu pokazuje da je proces realizacije određene kulturne politike opterećen brojnim teškoćama, koje se mogu prevladati ukoliko se prevaziđe stereotipni pristup kulturi izražen u postavci o zavisnosti centra od periferije i, shodno tome, potrebi da centar bude favorizovan. U zemlji od

sedam miliona stanovnika, pritisnutoj brojnim dugotrajnim krizama, nije uvek lako odrediti šta je tzv. kulturni centar, a gde počinje tzv. kulturna periferija. Tradicionalno određivanje „kruga beogradske dvojke“ kao epidaurusa srpske kulture poslenike u oblasti kulturne politike usmerava ka značajnijem podsticanju i finansiranju kulturnog stvaralaštva u ovom partikularnom kulturnom arealu, zanemarujući kulturne potrebe i kulturni razvoj drugih sredina.

KULTURNA POLITIKA EVROPE I KULTURNA POLITIKA SRBIJE

Pre rasprave o kulturnoj politici neophodno je objasniti samu odrednicu *kultura*, pod kojom se, u ovom radu, podrazumevaju:

„društveno deljivi simbolični i smisaoni sistemi koji se mogu raspoznati u ciljevima, organizacijama i ljudima, ali koji ipak prevazilaze ono što pojedinci mogu da shvate i razumeju na sve sistematičniji način“ (Lecner & Boli, 2006, str. 28).

U prilog tvrdnji o obimnosti današnje kulture (i prethodnih kultura) F. Lečner (Frenk Lecner) i Dž. Boli (Dzon Boli) izdvajaju četiri faktora: kulturološko obilje je poprimilo epidemijske razmere – gotovo da niko ne zna šta sve pruža jedna kultura; kulturološko stvaranje svakim danom doživljava sve veću ekspanziju; kulturološka akumulacija postaje smišljenija i sistematičnija; stvaraoci kulture svoje kreacije sve više nude svetu uz pomoć komercijalnih, profesionalnih i neformalnih sredstava (Lecner & Boli, 2006). Ova dinamična osobina kulture bitno otežava stvaranje kulturnih politika u različitim društvenokulturnim prostorima. Na proces stvaranja kulturnih politika, paralelno, snažan uticaj ostvaruju različiti vidovi globalizacije: dolazi do ujednačavanja vrednosti i kulture.

„Novim trgovinskim dogovorima, koji delotvorno sprečavaju pojedine države da se suprotstave takvoj kulturnoj invaziji, proces kulturnog kloniranja se ubrzava; ali on već dosta dugo traje“ (Mander, 2003, str. 351).

U posebno osetljivoj situaciji se nalaze „kreatori“ kulturne politike u zemljama u tranziciji, pogotovu u modelu tranzicije na Balkanu.

„Sadašnji dominantni model tranzicije na Balkanu, koji se realizuje u *formi zavisne modernizacije*, doveo je do periferizacije privrede, društva i kulture balkanskih zemalja... Na delu su procesi perifernog kapitalizma, zavisnih društava u svakom pogledu (tehnološkom, ekonomskom, političkom i kulturnom) od zemalja svetskog centra (Митровић, 2009, str. 160).

Pojedine definicije kulturne politike (Miller & Yudice, 2002) ističu institucionalnu podršku koja usmerava estetsku kreativnost i ukupni način života, a zadatak kulturne politike je da spaja ova dva domena. Kulturna

politika može biti određena *eksplicitno* (regulatornim mehanizmima nadležnih „tela“) i *implicitno* (odlukama i propisima „tela“ koja se primarno ne bave područjem kulture ali na njega posredno ostvaruju uticaj).

J. Primorac (Primorac, 2011) pod kulturnom politikom podrazumeva:

„javnu politiku prema umetnosti i kulturi, koju donose nadležna ministarstva (ili agencije) na nacionalnom nivou, ili (gradski) odeli na lokalnom nivou (najčešće prisutan model u Europi), dok u nekim državama ona nije određena na državnom nivou (npr. u Sjedinjenim Američkim Državama je agencija *National Endowment for the Arts* glavno telo koje donosi odluke o umetnosti na državnom nivou). Na kulturne politike utiču i mnoge institucije iz privatnog sektora, razne fondacije, kao i nevladine organizacije“.

Iako Veće Evrope ostvaruje uticaj na formiranje kulturnih politika u evropskim zemljama, na nivou Evropske unije na području kulturne politike se primenjuje princip *supsidijarnosti*, tj. državama članicama se ostavlja pravo da samostalno odlučuju o vlastitim kulturnim politikama i načinima njihovog finansiranja. Na nivou EU, ipak, postoje zakonski okviri koji definišu njen interes na području kulture i to su sledeći akti: Član 167 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (nekadašnji Član 151 Ugovora iz Amsterdama i nekadašnji Član 128 Ugovora iz Mastrihta (Ugovor o Evropskoj uniji), koji se bave problematikom kulturne razmene i saradnje između država članica EU.

Najveći evropski projekat o kulturnim politikama, danas, koji izražava prioritete u ovoj oblasti predstavlja Kompendij kulturnih politika i trendova u Evropi (*Kompendij*). Prioriteti prepoznati od strane Veća Evrope i zemalja potpisnica Evropske kulturne konvencije su: *promovisanje identiteta i kulturne raznolikosti i podrška kreativnosti i participaciji u kulturnom životu*. U suštini *Kompendij*, prema J. Primorac (2011) predstavlja:

„informativski i monitoring web-sistem mera i instrumenata kulturnih politika, debata te kulturnih trendova u zemljama koje su uključene u projekt. Kompendij je zajednički projekt Veća Evrope i instituta ERICarts – (Evropski institut za komparativna kulturalna istraživanja), a ostvaruje se zajedničkim radom nezavisnih stručnjaka, nevladinih organizacija te vlada“.

Na dešavanja u kulturnom prostoru Evrope, koji nije jedinstven već predstavlja svojevrsan konglomerat različitih kultura sa „dugim trajanjem“, utiče i delatnost UNESCO-a (1945), tzv. Specijalizovane „agencije“ UN za intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, nauke, kulture i komunikacija. Posle Svetske konferencije o kulturnim politikama (1982), održane u Meksiko Sijetu, na kojoj je usvojena *Deklaracija o kulturnim politikama*, posebno se angažuje na očuvanju i

predstavljanju svetske kulturne baštine i njenim angažovanjem mnoga dostignuća različitih evropskih kultura su proglašena kulturnim dobrima od izuzetnog značaja i, shodno tome, uživaju posebnu zaštitu.

Ako se posmatra sveobuhvatni tzv. evropski kulturni prostor zapaža se da postoje različite evropske kulture i različiti kulturni identiteti i njihova sve veća diferencijacija unutar različitih društava. Unutar društva se formiraju različiti sociokulturni miljei, koji imaju različite životne etike i estetike svakodnevnog (Majer, 2010).

„I u ovom smislu u Evropi je u toku razvoj koji karakterišu dva međusobno suprotna kretanja: zemlje se kulturno približavaju jedna drugoj po mnogo čemu, a istodobno se društvene kulture unutar zemalja diferenciraju na jedan nov način, ali ne u jednoj zemlji u odnosu na drugu već u povezanim miljeima u odnosu na ostale“ (Majer, 2010, str. 28–29).

U tzv. evropskom kulturnom prostoru poseban zamah imaju akcije usmerene ka podsticanju, negovanju i svojevrsnom čuvanju autentičnih izraza kulture. Kulturna politika odnosom prema autentičnoj kulturi značajno utiče na formiranje identiteta pripadnika jednog društva ili njegovo razutemeljenje. Razmatrajući kulturni identitet B. Lafortin (Benoa Lafortin) smatra da:

„Kulturni identitet ljudi se ne ograničava na odgovarajuće umetničke izraze ili na arhitektonske forme nasleđene iz prošlosti. Kulturni identitet je takođe, a možda i jedino, istorijski fenomen utemeljen na svesti, navikama, običajima i tradiciji, sve u zavisnosti od uslova proizvodnje u svakidašnjem životu, od političkih režima, društvenog uređenja i građanskog društva. Ovo je produbljeno značenje koncepta o autentičnoj kulturi“ (Lafortin, 2002, str. 196).

Vreme u kome živimo i koje se, često, naziva dobom nestanka utopija, pokazuje da je čoveku i društvima, da bi opstali, ipak, neophodna nada koju izražava autentična kultura. Sve dok stvara prema uzusima lepote i dobrote, čovekova nada u bolji svet nije izgubljena. Postoje, međutim, brojni kulturni izrazi koji čine način života, a koji su prepušteni ili stihijskom razvoju ili propadanju, bez namere značajnih političkih i kulturnih činilaca društva da preuzmu odgovornost za dešavanja na ovom polju. Tradicionalni izrazi kulture (gradnja kuće, način obrade zemlje, spremanje hrane, odnos prema prirodi, narodne umotvorine, muzika, igra) potisnuti su elementima urbane i globalne kulture i potpuno izgubljeni za nove generacije. Stvaralaštvo, utemeljeno na novom sistemu vrednosti komplementarnom globalnom društvu, izraz je procesa hibridizacije kulture, koji, suštinski, predstavlja, ispoljavanje novih formi kulturnog stvaranja koje su izgubile snagu autentičnosti i, koje, sa druge strane, slabe identifikaciju pojedinca sa određenim skupinama. Njihov identitet postaje decentriran.

Globalizacija svojim protivrečnim trendovima otvara raznovrsne mogućnosti uticaja na formiranje identiteta. M. Haralambos (Michael Haralambos) ističe da globalizacija može „ugroziti prethodno postojeće identitete“, kao što dovodi i do stvaranja novih identiteta.

„Lakoća i učestalost kojom se ljudi kreću svijetom te napredak u komunikacijama i globalno oglašavanje stilova, mjesta i slika` mogu dovesti do `učinka kulturnog supermarketa`. Ljudi više ne moraju graditi identitet koji se temelji na mjestu u kojem žive i umjesto toga mogu izabrati iz široke lepeze različitih identiteta... Na drugoj strani, globalni konzumerizam može voditi sve većoj homogenizaciji, ili sličnosti, među ljudima“ (Haralambos, 2002, str. 924).

Identiteti se mogu menjati, ali ne tako lako; identiteti su ukorenjeni u društvenom i kulturnom iskustvu pripadnika društvenih (i kulturnih) skupina i zavise, takođe, od odnosa sa *drugima*, pripadnicima drugih društvenih i kulturnih skupina. Sposobnost prisvajanja novog identiteta u osnovi je „pitanje moći“; neke skupine, društva ili članice širih integracija imaju više moći da sebi prisvajaju određene identitete i da drugima pripisuju identitete (Haralambos, 2007). Kulturna politika može predstavljati jedan od najznačajnijih činilaca formiranja, prisvajanja ili pripisivanja identiteta.

Zemlje u tranziciji, u nastojanju da što brže postanu deo širih integracija, kulturnu politiku zasnivaju na principima koji su prihvaćeni u onom krugu zemalja kome žele da se pridruže. Zemlje Balkana, i zapadnog i jugoistočnog, prihvataju vrednosti i razvojne principe na kojima se temelji Evropska unija. Princip supsidijarnosti omogućava Republici Srbiji da, u meri u kojoj to dozvoljava tranzicioni kontekst, na organizovan i sistemski način prikaže domaćoj javnosti i stranom svetu istorijski razvoj srpske kulture i drugih kultura u srpskom društvu, da prikaže instrumente kulturne politike, trendove i aktuelne rasprave o kulturnoj politici, što predstavlja standardizovane elemente tzv. kulturnog profila pojedinih zemalja uključenih u Kompendij. Ova kulturna akcija podrazumeva ozbiljnost i posvećenost u kome svaki preduzeti korak doprinosi (ili onemogućava) afirmaciju vlastite kulturne različitosti.

Zanemarivanje značaja i omalovažavanje kulturnih dostignuća prethodnih generacija i sopstvenih predaka i opčinjenost kulturom *drugih*, samo zato što je drugačija od sopstvene, a ne zbog prepoznavanja njenih vrednosti, predstavlja „provincijski kompleks“, a njegove osnovne odlike su *površnost* i *sklonost ka imitaciji*. Odsustvo samorazumevanja i samopoštovanja provinciju stalno dovodi do gubitka dostojanstva. Sklonost ka omalovažavanju vrednosti i dostignuća sopstvene kulture u provincijama, koje mogu biti i čitava društva, proizilazi iz nauka da predstavnici provincije imaju korist od *imitacija*. Međutim, zemlje koje nisu velike po broju stanovnika, površini sopstvene teritorije, prirodnim resursima kojima raspolažu ili proizvodnji koju su razvile, svoju

posebnost duguju samo ostvarenim dometima vlastite kulture (Секулућ, 2003), u tome je njihovo bogatstvo i doprinos svetu.

Održanje jedinstvenog društvenokulturnog prostora, tj. Njegovo vremensko trajanje zavisi od brojnih činilaca, među kojima se posebno ističu, prvo, sposobnost institucionalnih reformi da odgovore zahtevima „novog doba“ i novim razvojnim potrebama i, drugo, sposobnost samoobnavljanja i prevladavanja sukoba unutar svog „sveta“ i jačanje „volje za imperijom“ tj. potrebe za „mešanjem“ u dešavanja na periferiji. Ukoliko se centar prema periferiji pokazuje kao neutralan, nužno gubi mogući uticaj. U srpskom društvenokulturnom prostoru dolazi do opadanja integracija: slabi su integršući procesi čiji je smer kretanja od centra ka periferiji i slabi namera periferije da se približi centru. U uslovima dezorganizacije društva i kulture teško je stvoriti mogućnosti koje određuju zajedničku kulturnu politiku centra i periferije. Takvo stanje razjedinjenosti je povezano i sa naročitom zainteresovanošću centra da postane deo „imperijalnog prostora zapadnog sveta“ i u ekonomskom i u kulturnom domenu, što za posledicu ima, prvenstveno, razvijanje strategije prelaska granice pre identitarnog određenja unutar sopstvenih granica.

U različitim izveštajima o stanju u kulturi u srpskom društvu poslednjih decenija njegovog trajanja, nezaobilazna je konstatacija da je devedesetih godina prošlog veka došlo do devastacije kulture i to u svim oblastima (književnost, muzika, filmsko i pozorišno stvaralaštvo, likovna kultura) i posebno, u oblasti zaštite kulturne baštine. Ocena o devastaciji kulture se kretala u rasponu od žala za nestajanjem interesovanja za elitnim stvaralaštvom i njegovog potiskivanja sa javne scene, do procene o pogubnosti širenja tzv. turbokulture i, njoj immanentnih, pseudovrednosti (Драгићевић Шешић, 1991).

Razmatranja o kulturnoj politici i njenim instrumentima u Srbiji posle 2000. godine u tekstu *Srbija /1. Istorijska perspektiva: kulturne politike i instrumenti* ([http://www.culturalpolices.net /web/serbia.php](http://www.culturalpolices.net/web/serbia.php)) kondenzovana su u sledećim zaključcima:

(a) u dvanaestogodišnjem periodu (2000–2012) izdvajaju se različiti kulturni prioriteti i politike;

(b) u prvom periodu, nazvanom *Kultura u transformaciji* (2001–2004), poseban akcenat je stavljen na reformu glavnih nacionalnih institucija kulture i javnog sektora u celini; zahteva se uvođenje novih menadžerskih i marketinških tehnika. Prva evaluacija nacionalne kulturne politike u okviru programa Saveta Evrope je završena u novembru 2002. Prioriteti kulturne politike su bili:

- decentralizacija kulture;
- uspostavljanje okruženja koje stimuliše tržišnu orijentaciju kulturnih institucija i njihov efikasan i efektivan rad;

- postavljanje novog pravnog okvira za kulturu (usklađivanje sa evropskim standardima);
- razvijanje multikulturalizma kao jednog od ključnih karakteristika srpskog društva i kulture;
- ponovno uspostavljanje regionalne saradnje i veza;
- aktivna saradnja u pretpristupnim procesima u Savetu Evrope, EU i STO.

(v) u drugom periodu, nazvanom *Period stagnacije* (2004 – mart 2007), nastavljajući da deluje kroz procedure utvrđene u prethodnom periodu, Ministarstvo kulture nije zvanično promenilo ili uvelo nove prioritete, osim podrške zaštiti srpske nacionalne kulturne baštine (uglavnom je reč o sakralnom nasleđu). Debata o kulturnoj politici je zaustavljena.

(g) u trećem periodu, nazvanom *Pokušaj sistemske promene* (maj 2007 – jul 2008), Ministarstvo kulture je počelo da radi na novim prioritetima i strategijama. Mnoge radne grupe su stvorene u cilju pripremanja i donošenja novih zakona u oblasti kulture (*Opšti zakon o kulturi, zaštita nasleđa*, itd.) ili da definišu nove konkretne programe i strategije (digitalizacija, decentralizacija, istraživanje kulturnog razvoja, itd.) ili da pripreme javnu raspravu o određenim temama (politika pamćenja i sećanja, kultura deteta, interkulturni dijalog).

(d) u četvrtom periodu, koji bitno određuju *turbulencije izazvane ekonomskom krizom* (jul 2008 – oktobar 2011), došlo je do novog definisanja kulturne politike. Ključni postulati kulturne politike postaju *transformacija, racionalizacija, koncentracija i inovacija*; ciljevi su da se proceni stanje svih kulturnih institucija, da se stvore potencijali za preduzetnički pristup kulturi, fokusiranje na učestvovanje u međunarodnim događajima. Usvojen je novi *Zakon o kulturi*.

(đ) od marta 2011. godine novo Ministarstvo za kulturu, informisanje i informatičko društvo nije kreiralo novu politiku već je nastavilo postojeću politiku. Godine 2011. i 2012. trebalo je da budu „godine filma“, ali ministarstvo nije imalo značajnu akciju u tom pogledu (*Poglavlje Updated: 06-12-2011*).

Na stvaranje nove strategije kulturnog razvoja u Srbiji posle 2000. godine uticala je iskristalisana potreba da se suštinski izmene ustanovljene prakse odlučivanja, uključujući i političko, u oblasti kulture. U ostvarivanju te namere, različiti akteri kulturnog razvoja suočavaju se sa jednim ustaljenim (inertnim) načinom odlučivanja u državnim institucijama, kao što su i institucije kulture, koje je previše „birokratizovano“ i sporo u prihvatanju novih praksi zasnovanih na inicijativnosti, preduzetništvu i ostvarivanju profita. Budžetska raspodela sredstava, racionalizacija mreža institucija kulture i tzv. kadrovske obnavljanje postaju „isključivi domen“ interesovanja onih grupacija koje u raspodeli „zaduženja“ dobijaju sektor kulture i uspostavljaju nove

principe delovanja u ovoj oblasti. Stvarna briga za „ubrzanjem kulturnog razvoja“ nedostaje: postoji dihotomija između *kulture* i *kulturne akcije* u srpskom društvu danas, tj. ona vrsta podvojenosti koja, prema A. Žiraru (Augustin Girard), omogućuje postojanje kulture zbog „nekolicine“ i podsticanje akcija koje su „antikulturne i destruktivne prema čoveku“. Kulturna politika stalno stoji pred dilemom da li se orijentisati ka razvoju tzv. više kulture ili razvoju različitih subkultura u postojećem kulturnom arealu. Doneti izbor uobličava buduće kulturne akcije, koje mogu uspostaviti sklad između njih ili dovesti do njihove razjedinjenosti i neravnoteže.

„A odnosi li se `kultura` na `višu` kulturu, to će reći na dominantnu subkulturu, s njezinim priznatim estetskim vrijednostima, u kojem slučaju `kulturni razvoj`, koji ne može značiti razvoj ove kulture budući da se vrijednosti ne mogu `razvijati`, može jedino značiti proširivanje pristupa tim vrijednostima. Ili se, naprotiv, odnosi na razne subkulture u antropološkom smislu toga naziva, što znači da se svaka subkultura razvija podižući razinu umjetničkog stvaranja i proširujući opseg individualnog sudjelovanja (Girard, 1977, str. 198).

Kulturna politika u Republici Srbiji je u poslednjoj deceniji bila ambiciozna u smislu prihvatanja i širenja kulturnih vrednosti karakterističnih za članice EU; stvaranja „imidža“ kulture spremne na kooperativnost i promene usmerene ka dostizanju funkcionalnosti kulture za pristupanje EU. Politika „dostizanja standarda“ u ovoj oblasti dovela je do: komercijalizacije umetnosti, vulgarizacije umetnosti, nestajanja kritičkog diskursa, ali i do jačanja kulturnih/umetničkih inicijativa sa tzv. periferije kulturnog sistema – organizuju se lokalna udruženja i pokreću kulturne akcije ograničenog dometa, koje animiraju, pre svega, omladinske potkulturne grupe i pripadnike nacionalnih manjina. Kulturne inicijative sa periferije, međutim, ne uspostavljaju mrežu podrške i, time, gube mogućnost uticaja na promenu kulturne politike koja dolazi iz centra.

KULTURNA POLITIKA SRBIJE: ODNOS CENTRA I PERIFERIJE

Odakle početi u istraživanju odnosa između centra i periferije u kulturi? Najjednostavnije je posmatrati njihov međusobni uticaj u prostornom kontekstu: (a) može se pratiti dimenzija uticaja centra na periferiju u okviru jednog društvenokulturnog sistema; (b) može se pratiti dimenzija uticaja centra na periferiju između različitih društvenokulturnih sistema. U prvom slučaju, prostor koji se posmatra je prostor države u kome je kultura izraz načina života njenog stanovništva, i to je jedno polje istraživanja; drugo polje istraživanja predstavljaju različiti oblici estetske kreativnosti unutar određenog društvenokulturnog sistema; treće

polje omeđuju institucije kulture koje predstavljaju infrastrukturu kulture – oblikuju „poželjan“ način života i pružaju podršku određenim oblicima stvaralaštva.

Najrazvijeniji deo društva ili ekonomsko-političko središte, najčešće, ima ulogu centra koji oblikuje rubna područja, tj. pogranični prostor ili „periferni sistem položen do granice“. Ekonomsko-politički centar je, najčešće i kulturni centar društva. Moguće je, međutim, zamisliti bar dva vida odstupanja od ove zakonitosti: (a) kultura ima vlastitu autonomiju i njen razvoj ne prati uvek društveni razvoj; rubna ili periferna područja se ponekada, u skladu sa dostignutim razvojnim promenama, ne ponašaju kao elementi koje vuče centripetalna sila, već se kreću prema sebi svojstvenim zakonima, izbegavajući usmerenja koja dolaze iz državnog centra – postoji, u tom slučaju, više centara i svaki ima vlastiti radijus uticaja; (b) može se, takođe, pretpostaviti da izvesni oblici kulturnog razvoja korespondiraju sa izvesnim oblicima društvenog razvoja, tj. društvo predstavlja prostor u kome se razvijaju „njemu pripadajuće“ kulture; ovde ne postoji stroga podela na centar i periferiju, već sukcesivno smenjivanje ovih uloga među različitim kulturnim entitetima.

Ako posmatramo prostorni kontekst koji prelazi granicu konkretnog društva, onda on dobija regionalni ili globalni karakter u kome je primarna relacija *lokalno-globalno*, u kojoj *lokalno* ima karakteristike periferije, a *globalno* odlike centra. Postoje brojne moguće varijacije njihovih međusobnih odnosa i može se konstatovati da globalizujući procesi dovode do periferizacije lokalnih kultura (Мандер и Голдсмит, 2003). Lokalne kulture, kakve su npr. balkanske, danas, moraju da otkriju način kako da očuvaju svoju različitost pod pritiskom globalnih promena i nametnutog konteksta periferije u odnosu na tzv. zapadni kulturni model. Naročito polazeći od činjenice da su koreni na kojima je izrasla i razvila se zapadna kultura, upravo, balkanski: kultura antičkih Grka je temelj zapadne kulture.

Kulturna dinamika, često, dovodi do zamene mesta između tzv. centra i periferije: pozicije kulture jednog društva, jednog naroda ili etniciteta nisu jednom za svagda date, ni u okviru jednog prostora, ni u različitim istorijskim epohama. Ali zato mogu da se prepoznaju načini organizovanja, delovanja i širenja kultura, koji jednoj kulturi mogu da obezbede moćno centralno mesto, čak i mogućnost da izgradi i održi imperiju dugog trajanja na velikom prostoru. Imperijalna logika vladavine svetom može da se svede na uticaj *centra*, koji je stvorio određeni poredak i njegov je garant i dovoljno je moćan da isti nametne *periferiji*, koja postaje pogranično područje u kome se „izvezeni poredak brani od haosa“. H. Minkler (Herfrid Minkler, 2009) smatra da u osnovi stvaranja imperije ne postoji neka velika strategija, već je neophodno da pored volje za moć bude primenjena odgovarajuća imperijalna dinamika:

„Svakako, postoji imperijalna dinamika koja iz centra ide ka periferiji i koja stalno širi sopstveni prostor moći. Ipak, pored toga, treba zapaziti i privlačenje koje dolazi sa periferije, i koje takođe dovodi do proširivanja oblasti vladanja. Koje je od ova dva dejstva jače, to se može odrediti samo od slučaja do slučaja“ (Minkler, 2009, str. 19).

Ista logika je prisutna i u odnosu između centra i periferije u kulturi unutar jedinstvenog društvenokulturnog prostora, kao i između različitih društvenokulturnih prostora: globalizujući procesi nameću različitim kulturama prihvatanje istih grupa vrednosti šireći uticaj *globalnog centra*; ali za njegovo jačanje su odgovorne i lokalne kulture jer time što ne čine mnogo na predstavljanju i utemeljivanju vlastitih osnovnih vrednosti, šalju inicijalni podsticaj centru da krene u „osvajanje“.

Granice jedne kulture iscrtaiva moćni centar stvarajući podsticaje na koje reaguje okruženje (periferija) i između kojih se uspostavlja komunikacija prema određenim pravilima: centar „proizvodi“ određenu kulturu i upravlja tzv. kulturnom dinamikom na određenom prostoru. Ukoliko „proizvodi“ kulture *centra* mogu lako da se nametnu u prostoru izvan centra, jer su razumljivi i prihvatljivi u tim novim kontekstima, dolazi do svojevrsne uredenosti novih prostora prema zahtevima razvojne politike centra i kristalisanja težnje periferije – da se približi centru.

Pozicija centra omogućava da se lakše vidi širi kontekst, tj. celina, zbog toga centar uvek ima imperijalistički karakter. On osvaja. Pozicija periferije, takođe, omogućava viđenje ili razumevanje šireg (globalnog) konteksta, ali pati i od ograničenja vlastite pozicije, jer, pre svega, želi da razume *centar* a ne *celinu*. Potreba za imitiranjem centra razvija kolonijalističku suštinu periferije. Kada bi se periferija odrekla imitacije, jasno artikulisala sopstvenu različitost i stvarala kulturu koja odgovara toj različitosti, periferije bi postajale novi centri. Međutim, institucionalno delovanje, način na koji se pristupa periferiji, kako se stvara znanje o njoj i primenjuje politika promena, tokovi finansiranja i dr. pokazuju da centar ima presudnu ulogu u stvaranju „uvida u periferiju“. Neposredne posledice nemogućnosti da periferija sama formira vlastiti kulturni kontekst dovodi do njenog, veštački izazvanog, zadržavanja u prevaziđenim, rigidnim formama izražavanja i nemogućnosti da upravlja sobom. Kulturnom kolonijalizmu prethodi odricanje od prava na različitost.

Pravo na različitost se ostvaruje kompleksnim delovanjem ukupnog društva i, posebno, delovanjem na području kulture nastojanjima na ostvarivanju: (a) prava na negovanje i zaštitu sopstvenog jezika, (b) prava na zaštitu kulturne baštine i negovanje kulture sećanja, (v) prava na različite oblike kulturnog izražavanja koji su u osnovi posebnih stilova života.

Ad. 1. Najnovije verzije priloga o kulturnim politikama zemalja jugoistočne Evrope (na engleskom jeziku i prevodu na „maternji“ jezik) u okviru projekta *Kompendij* dostupne su na adresi: <http://www.culturalpolicies.net/web/serbia.php> i predstavljaju deo on-line baze podataka o kulturnim politikama po zemljama u ovom regionu. Kako su u formiranje postojeće baze podataka i njenu dalju nadogradnju uključeni brojni tzv. nacionalni partneri, resorna ministarstva, stručnjaci za kulturne politike i istraživačke evropske institucije, pretpostavlja se da prilozi o kulturnoj politici po zemljama predstavljaju pažljivo pripremane tekstove, koji plene lepotom jezika i dubinom analize. Međutim, tekst pod nazivom „Srbija/ 1. Istorijska perspektiva: kulturna politika i instrumenti“, koji je na veb-adresi: <http://www.culturalpolicies.net/web/serbia.php> ažuriran 12. juna 2011. godine, odstupa od očekivanog standarda. Deo tog teksta izgleda ovako:

„S druge strane, kriza je dovela do ozbiljnog smanjenja budžeta. Osim toga bilo Razvoj novih institucija je zaustavljen i, umesto toga, nove funkcije se dodaju već postojećih, ili neke privatne inicijative su podržani (npr Vukov Fondacija će imati odgovornost za Nacionalni knjiga centra, koji je prvobitno planirano da bude postavili u 2009, Centar za prevođenje u Sremskim Karlovcima, koji je privatna inicijativa, dobila podršku i od Ministarstva za kulturu Vojvodine i Regionalnog sekretarijata“.

Kratka analiza „pronađenog“ teksta pokazuje sledeće: (1) celoviti prilog se više bavi socijalnim i političkim kontekstom u kome se formirala kulturna politika u Republici Srbi i upućuje na političku pristrasnost u ocenjivanju aktuelnog i njemu prethodećih modela kulturne politike; (2) iz rečeničkih konstrukcija i primene jezičkih pravila može se zaključiti da je tekst pisala osoba kojoj srpski jezik nije maternji; začuđuje, međutim, činjenica da akteri angažovani na ovom zadatku, kojima je srpski jezik maternji, nisu smatrali neophodnim da se tekst priredi na odgovarajući način i tek uređen u duhu srpskog jezika, postane deo izveštaja o kulturnoj politici u Srbiji koji će biti uključen u bazu podataka *Kompendij-a*. Ovako priređeni tekstovi otvaraju brojna pitanja: o relevantnosti uključenih „nacionalnih i stranih partnera“ za pitanja kulturne politike u okviru ovog projekta; o posledicama nemarnog odnosa prema jeziku, kao kulturnom blagu i krajnjim efektima prema kulturnim ostvarenjima naroda čiji je to jezik.

Ad. 2. Dve *Nacionalne debate o kulturnoj politici* u Srbiji, održane 2000. i 2003. godine, posebno su istakle značaj očuvanja kulturnog nasleđa ili kulturne baštine za opstanak i razvoj svake pojedinačne, i srpske, kulture. Zaštita kulturne baštine ima značajno mesto u definisanju kulturne politike u društvima koja žive u uslovima produženih međuetničkih sukoba i dubokih tranzicionih promena, jer predstavljaju „oslonac“ i „legitimaciju“ za prepoznavanje u savremenosti, u kojoj se

razvijaju tzv. fragmentarni identiteti. Formiranje nove strategija očuvanja kulturne baštine, ali i strategije njenog *predstavljanja* domaćoj i stranoj javnosti predstavljaju jedan od izraza kulturne identifikacije i očuvanja materijalnih i nematerijalnih dobara od izuzetnog nacionalnog i kulturnog značaja – način predstavljanja svetu. Novi zakon u ovoj oblasti, usaglašen sa propisima, preporukama i standardima dostignutim u Evropi i svetu, omogućio bi, verovatno, bolju zaštitu srpskih kulturnih dobara, posebno na teritoriji Kosova i Metohije, koji su u proteklim decenijama, naročito od 1999. do danas, fizički uništavani sa namerom potpunog brisanja tragova o postojanju srpske kulture na tom prostoru. Zatim, očuvanje srpske kulturne baštine na teritoriji zemalja u regionu (crkve i manastiri Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, Crnoj Gori, Makedoniji, Mađarskoj), kao i dostignuća naučnika i stvaralaca iz drugih oblasti, koji su srpskog porekla ali su stvarali u drugim sredinama (Nikola Tesla, Milutin Milanković, brojni pisci koji su posle odvajanja čitavog niza jezika iz srpskog jezika automatski iskorenjeni iz korpusa srpske kulture itd.). Njihov doprinos obogaćivanju svetske kulturne baštine svet ceni, a isticanje njihove „jedinorodnosti“ sa srpskom kulturom je način kako se negativna percepcija Srba i njihove ukupne kulture u savremenosti može promeniti, tj. dobiti pozitivne konotacije.

Traganje za korenima, za lokalnim kulturnim identitetom polako se potiskuje pod uticajem onog kompleksa činioca koji predstavljaju okvir za imperijalni uticaj kulture nastale u pojedinim regionima zapadnog sveta. Interes za upoznavanjem sopstvene (lokalne) istorije i kulturnih tradicija nije suštinski artikulisan; najčešće je medijski manipulisan i potčinjen ideji o ulasku u različite integracije koje nisu, smatra se, naklonjene sećanju na prošlost. Ovako poimano, uključivanje u šire integracije suočava srpsko društvo i srpsku kulturu sa velikim diskontinuitetima u kulturi – gubitkom sećanja na sopstvenu prošlost. Način obeležavanja datuma stogodišnjice Prvog balkanskog rata (1912), datuma koji je važan za očuvanje kulturnog identiteta Srba, naročito na prostorima tzv. Stare Srbije, predstavlja tipičan primer odnosa prema kulturi sećanja u Srbiji. Sećanje na stogodišnjicu oslobođenja Srbije od viševjekovnog turskog ropstva, sećanje na napor i žrtve prethodnih generacija koje su stremile univerzalnoj vrednosti *slobodi* i darovale je potonjim generacijama je potisnuto; nije prepoznato kao povod za kulturnu akciju – nijedan kulturni projekat centra niti periferije nije usmeren ka dostojnom obeležavanju ovog važnog datuma za srpsku državu i kulturu. Takvo ponašanje odlikuje društvenokulturni prostor koji je izgubio snagu samoobnavljanja i dobrovoljno pristaje na periferizaciju i društva i kulture. I u tome se pokazuje razlika između zajednica koje imaju odlike imperije i drugih koje razvijaju podaničke karakteristike. Ove druge nemaju isti dignitet kao imperije.

Ad. 3. U Srbiji je Beograd, kao prestonica, uvek imao značajno mesto u kulturnom životu – smer uticaja je išao od prestonice (centra) ka „ostalim delovima Srbije“, koji se, svi zajedno, označavaju kao periferija. Prestižne projekte dobijao je, najčešće, Beograd, a njihov odjek i uticaj se širio poput koncentričnih krugova na tzv. provinciju, dovodeći do reprodukcije kulturnog života po prestoničkom modelu. Vremenom, prestonica se priklonila klasično-humanističkoj tradiciji podrške nekomercijalnoj umetnosti ili umetnosti koja ima uži krug publike dovodeći se u svojevrstan položaj izolacije. Provincija, ostavljena sebi, opredelila se za samoorganizovane mikrosisteme kulture (i umetnosti) koji ostvaruju ekonomske efekte, pružajući publici razonodu i zabavu. „Exit“ festival u Novom Sadu i „Dragačevski sabor trubača“ u Guči su primeri promena u srpskom kulturnom životu, čiji uticaj sada ima smer od *periferije/provincije* ka *centru/prestonici*. Festivalaska „dogadjanja“, čiji je primarni karakter muzički, ili je, bar, muzika bila povod njihovog organizovanja, primeri su „hepeninga na otvorenom prostoru“ koji privlače velike mase učesnika, pružajući izvesnu novčanu dobit pojedincima u lokalnoj sredini gde se odigravaju. Ove festivalske manifestacije okupljaju veliki broj domaćih i stranih posetilaca: njihova popularnost se temelji na programskim sadržajima koji podstiču formiranje posebnih identiteta i pružaju svojevrstu podršku ispoljavanju onih stilova života koje ne prihvata etablirani društveni sistem i koji pripadaju potkulturnim miljeima.

Aktuelna dešavanja u našem društvu pokazuju da kulturna politika nije previše „blagonaklona“ prema specifičnim kulturnim izrazima (i njihovim stvaracima), koji, na izvestan način odstupaju od „opštepriznatih“. Posebno osetljiva kategorija su umetnici. Direktna podrška umetnicima je ograničena i zavisi od njihovog uklapanja u profil kontrolisanih kulturnih politika, koje se menjaju zajedno sa promenom vladajućih grupacija i njihovih očekivanja od kulture. Umetnici su skloni da ulaze u male saveze sa političarima: ovakva povezanost umetnicima daje priliku da realizuju svoje projekte, ali i uspostavlja izvesnu hijerarhiju između umetnika i „finansijera“, koja onemogućava razvijanje kritičkih perspektiva, iz te sprege, nastalih umetničkih ostvarenja. Stoga bi bilo zanimljivo da se sprovede istraživanje fokusa ratnih događaja iz devedestih godina u filmskim ostvarenjima novije srpske filmske produkcije, kao i percepcija istih događaja u pozorišnim predstavama postavljenim i u „prestoničkim“ i u „provincijskim“ pozorištima. Da li je „istina“ i „umetnička sloboda prikazivanja nađene istine“ u ovim umetničkim ostvarenjima istina sama ili njen privid osmišljen u „centrima za dekontaminaciju i denacifikaciju“, šta god se pod tim podrazumevalo?

UMESTO ZAKLJUČKA

Srpsko društvo se na području kulture, u savremenosti, susreće sa važnim pitanjima: prvo, sa pitanjem kako da pomiri „novi kosmopolitizam“, koji nameće globalno društvo i potrebu očuvanja sopstvenog kulturnog identiteta? Drugo, multinacionalno i multikulturno srpsko društvo mora da pronađe odgovor i na pitanje kako da manjinski kulturni identiteti sačuvaju svoju posebnost, uz istovremeno očuvanje identiteta sopstvene kulture?

Na globalnom nivou neprestano se odvijaju kontakti između nastajuće tzv. kulture sveta (Lecner i Boli, 2006) i različitih lokalnih kultura, koji imaju odlike susreta između centra i periferije. Kultura sveta (globalna kultura) poseduje imperijalne snage koje mogu snažno da utiču na lokalne kulture, tako što dovode do redefinisavanja njihovih kulturnih osnova, njihove hibridizacije ili onemogućavaju njihov dalji opstanak. Kultura sveta ispoljava odlike dominantnog centra, koji autentične lokalne kulture „primorava“ da se odreknu svojih posebnosti zarad prihvatanja kulturnog modela koji „diktiraju“ najrazvijenije zemlje (države) zapadnog kulturnog modela i konzumerizma njima svojstvenih kulturnih dobara. Lokalne kulture u dodiru sa kulturom centra pokazuju odlike slabe periferije: bivaju „osvojene“ prihvatanjem vrednosti, simbola i novih tradicija koje nameće centar. Privlačenje od strane centra i prihvatanje njegovih prioriteta definiše predstavu pojedinca u lokalnim kulturama o samom sebi, odnos sa *drugima* iz sopstvene kulture i *drugima* iz različitih kultura. Te predstave mogu pojedincima i grupama da budu podstrek za ostvarivanje međukulturnog sporazumevanja ili da budu podsticaj „kulturnog zatvaranja“: u prvom slučaju, stvoriće se povoljan kontekst za razvoj multikulturalizma, u drugom, doći će do svojevrsne kulturne ekskluzije, koja će najaviti i pojavu drugih oblika isključenosti u društvu. Kulturni model centra svojom načinom širenja vrednosti, stavova, ponašanja i društveno poželjnog načina života može presudno da utiče na formiranje identiteta pripadnika lokalnih kultura, kao i na formiranje njihovih potreba za participacijom u kulturi: da ih pripremi za aktivno učešće u kulturnom životu ili da ih socijalizuje kao pasivne recepijente sklone prihvatanju nametnutih kulturnih praksi i modela.

Aktuelna srpska kulturna politika, onim što čini i, naročito, onim što ne čini, formira kulturni model u kome se ističe *centar*, u kome se formira matrica produkcije kulturnih dobara i *periferija (ili periferije)*, koje nemaju mogućnosti da utiču na izbor prioriteta koji bi odgovarali njihovim kulturnim specifičnostima. Pojedincima i lokalnim kulturnim grupama nije otvoren pristup tj. učešće u odlučivanju o programima saradnje i razvoja kulture, trošenju sredstava, kontrolisanju pojavljivanja i razvoju umetničke produkcije. Raspodela odgovornosti o preduzetim kulturnim akcijama koje izazivaju određenu kulturnu dinamiku nije jednako

raspodeljena između predstavnika tzv. centra i periferije. Centar ima podršku države (institucionalnu, finansijsku), dok se na periferiji razvijaju tzv. lokalni modeli kulturne politike. Dezorganizacija društva, kao posledica tranzicije, slabi njegove centripetalne sile i dovodi do udaljavanja kulturnih politika centra i periferije, tj. do udaljavanja njihovih različitih kulturnih praksi i modela. Rezultat tih procesa je da se autentične kulture pripadnika različitih sociokulturnih miljea u jednom društvu međusobno više razlikuju nego kulture istih sociokulturnih miljea u različitim društvima. Ukoliko se želi da modeli lokalnih kultura ili kultura sa periferije ne budu „primorani“ da se udaljavaju od tzv. centra neophodno je da se promeni odnos snaga između njih. Lokalni modeli kulturne politike treba da dobiju podršku centra, a to svakako zahteva bolju koordinaciju javnog i privatnog sektora kulture i prisutnost one vrste sposobnosti među kreatorima kulturne politike koju J. Cvijić označava kao „slukćenje“: dobar osećaj za prepoznavanje bitnog.

LITERATURA

- Girard, A. (1977). *Kulturni razvoj*. Zagreb: Zavod za kulturu Hrvatske.
- Драгићевих Шеших, М. (1991). *Неофолк култура*. Никшић: Универзитетска рибеч.
- Lafortin, B. (2002). Kulturna politika u San Francisku, Barseloni i Montrealu. U Milena Dragičević Šešić (Prir.), *Javna i kulturna politika socio-kulturoloski aspekti* (str. 195–216). Beograd: Magna agenda.
- Lecner D'. F. & D' on Boli (Prir.). (2006). *Kultura sveta*. Beograd: Clio.
- Лукић, Р., Малетић, М., & Ранковић, Д. (Прир.). (1987). Цвијић, Јован. *Говори и чланци*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Мандер, Ц. & Голдсмит, Е. (Прир.). (2003). *Глобализација: аргументи против*. Београд: Clio.
- Majer, T. (2010). *Identitet Evrope: jedinstvena dusa Evropske unije?* Beograd: Službeni glasnik.
- Miller, T. & Yúdice, G. (2002). *Cultural Policy*. London: Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications.
- Minkler, H. (2009). *Imperije: logika vladavine svetom – od starog Rima do Sjedinjenih Država*. Beograd: Službeni glasnik.
- Mitrović, Lj. (2009). *Tranzicija u periferni kapitalizam: ogledi iz sociologije globalnih i regionalnih promena*. Beograd: Institut za političke studije.
- Primorac, J. (2011). Kulturne politike. *Zarez*, studeni, 2011. Retrieved from www.culturenet.hr
- Секулић, И. (2003). *Балкан*. Београд: АЛЕФ.
<http://www.culturalpolices.net/web/serbia.php>

CULTURAL POLICY IN THE SERBIA: THE PROBLEM OF CENTER AND PERIPHERY

Summary

Cultural policy on the borderland represents the type of social phenomenon with a multidimensional structure and, with its complexity, eludes a comprehensive knowledge, providing a kind of resistance, even, the possibility of complete understanding. However, these issues can be viewed at the level of a cause and effect. Therefore, in order to form a general knowledge of an "object"-cultural policy on the periphery, its dimensions are set in the whole field of the center- the periphery, like an assumption about what surrounds it: it was necessary to leave the frame that started from a simplified model of crucial influence of the society on the development of culture and its socialization, as well as from idealized model where culture reforms the society. In the modernity, culture functions in a special social framework where crises processes dominate, which legally lead to devastated status of culture. In that socio-cultural context of the crisis, cultural policy loses its property of well-thought-out strategy whose ultimate effects are establishing the network of institutional support to various arts and ways of life and property of "natural" triggers of cultural actions which will lead to merging these two domains.

In this paper, cultural policy has been discussed in the following contexts (a) in the context of globalization processes influence on the dynamics of culture in some societies, especially those in transition, with so-called western-culture modeled countries within as a center and countries in transition as a periphery; (b) in the context of the influence of the ruling groups within a special socio-cultural space, whose "concentration in the chosen hub" leads to asymmetric overall development and cultural development, with a division on the "center" and the "periphery", including borderland, i.e. peripheral parts of the state territory. (c) in the context of division on "central" and "peripheral" forms of so-called esthetic creativities and life styles of special socio-cultural space, according to the vague criteria, which favor cultural projects, carriers of so-called new socially desirable values, and repress the values that are not in the spirit of the "new" age. Within these contexts, cultural policy defines the relationship with traditional (local) culture and the upcoming so-called world (global) culture: establishes relationships with the language, cultural heritage, and new aesthetic achievements.

Cultural policy in the Republic of Serbia does not exist like in countries with regulations which make their own cultural policies independently and can fund them: Serbian cultural policy suffers from vague overall development policy, whose the most important determinant is lack of long-term planning and acceptance of tendencies coming from the "global center" and whose influence relativize the significance and possibilities of the survival of local cultures. Even when the center's recommendations are such that allow the periphery to express individuality (for example, when the Council of Europe refers to "promoting identity and cultural diversity and support to the creativity and participation in the cultural life") here on the Serbian periphery due to self-proclaimed political correctness, cultural activities, aimed at strengthening identities and preserving the diversity, does not get institutional (and financial) support. Cultural activities aimed at preserving and fostering the Serbian language and Cyrillic alphabet in Serbia and regions where Serbs live outside their country are very often to the general public presented as activities inconsistent with the challenges of modernity or as projects that are too expensive and therefore cannot be funded. At the

same time, there is neither broad support for non-commercial art nor conditions for broad participation in cultural life, which, of course, does not depend on cultural policy creators themselves, but on the support of the idea by other system components of society, above all, education.

The concentration of economic and political power in one center in the country has led to “Belgradization” of Serbian cultural scene: top artistic creators live in the center; the network of most important cultural institutions is located in the center; institutional financial support is directed towards projects that were created and carried out in the center. Everything outside Belgrade is periphery of Serbian cultural scene; both parts of central Serbian and borderland. The center is equally distanced from all representatives of the periphery: it lost the will to govern, does not go into the province; on the other hand, the periphery is not trying to get closer to the center and develop autarchic (self-sufficient) culture.

Excessive influence of politics on culture at the Serbian socio-cultural territory is reflected not only in the choice of the Minister of Culture but also in imposing a certain political will, which usually represents discontinuity in relation to the will of replaced political groups. Such is the case in Serbian cultural politics for decades, the only continuity- a series of discontinuities in achieving the integral development of culture.

